
JARL HJALMARSONS ÅTERUPPRÄTTELSE

CARL BILDT

Jarl Hjalmarson genomskådade tidigare än nästan alla andra sovjetimperiets grymheter och han försvarade, ofta ensam och i strid med det socialdemokratiska etablissemanget, de värden och principer som de västliga demokratierna bygger på. Att han framställdes som en opålitlig och ansvarslös politiker av den dåvarande regeringen är en skamfläck för socialdemokratin.

Artikeln bygger på ett anförande av Carl Bildt inför Jarl Hjalmarson Stiftelsen torsdagen den 15 juni 1995, (Framfört av Margaretha af Ugglas i Carl Bildts frånvaro).

Jarl Hjalmarson var högerledare från 1950 till augusti 1961 — från utbrottet av Koreakriget till uppförandet av Berlinmuren, om vi ser på dessa elva år från utrikespolitisk synpunkt.

Det var en tid som ställde stora krav på de ledande politikerna i det alliansfria Sverige.

En klar blick för vad konflikten mellan öst och väst ytterst gällde. Ett klart språk inför svenska folket om vad som stod på spel, så att inte vår egen alliansfria politik spårade ur i neutralistiska kålsuparteorier och i allehanda önsketänkande om det imperium som blivit vår granne på andra sidan Östersjön.

Jarl Hjalmarson hade att ständigt bemöta de starka krafter i svensk politik och kulturliv som ville betrakta de båda stormaktslägren som likställda parter. Det påstods vara naturligt att Stalin och Chrustjev ville ha kommunistregimer i

.....

CARL BILDT är ordförande i moderata samlingspartiet.

Centraleuropa — alla stormakter ville ju ha intressesfärer. Det sades att vi borde förstå att Stalins och Chrustjevs despoti såg ut som den gjorde i Ryssland — det landet hade ju aldrig varit någon demokrati, och vi måste acceptera den ryska traditionen så som vi accepterade den amerikanska. Och det gjordes gällande att Sveriges regering borde stå främmande "både för borgerlig storkapitalism och för kommunism".

För dem som tänkte på detta sätt fanns det en synd som var värre än alla andra: Att hävda att det sovjetiska systemet på sikt var dömt till undergång, och att det ryska folket, likaväl som de baltiska och polska folken, kunde återfå sin frihet. Att hävda att målet om ett fritt Europa kunde förverkligas, om visionen hölls levande i de länder där den fritt kunde uttryckas.

Idag inser de flesta att det sovjetiska systemet var en så i grunden absurd konstruktion, att dess långsiktiga överlevnad bara kunde säkras om regimen lyckades utsläcka människornas hopp om något bättre.

Det i sin tur krävde att Sovjet för-
måde pressa den fria världen, och inte
minst imperiets grannländer, att dämpa
de kritiska rösterna och i stället visa
respekt för världskommunismens ledare
— givetvis utan att dessa själva skulle
behöva lägga band på sina speciella
metoder att föra den s.k. "ideologiska
kampen" i den fria världen. "Vad som är
vårt är vårt, vad som är ert är förhand-
lingsbart."

Expansionism i denna mening låg i
det sovjetiska systemets natur. Om
expansionismen skulle ta sig militära
uttryck var däremot en lämplighetsfråga
som berodde på styrkeförhållandena och
på grannländernas beredvillighet att
anpassa sig till dem.

Rosenröda förhoppningar

Men detta var inga allmänt omfattade
insikter under det kalla krigets decennier,
allra minst i Sverige. Icke utan skick-
lighet lyckades Sovjet utnyttja de atti-
tyder som ibland byggde på traditionella
föreställningar om intelligent "realpo-
litik", ibland på rosenröda förhoppningar
om Sovjet som den socialistiska dröm-
mens förverkligande.

Jarl Hjalmarson genomskådade från
början detta spel och sökte med all kraft
förhindra att Sverige föll för frestelsen att
medverka i det. Han ansåg att en alli-
ansfri politik bäst tillgodosåg Sveriges
intressen, givet det politiskt-strategiska
läget i vårt närområde. Men han såg inget
skäl för vår utrikesledning att vara mindre
tydlig än man var i andra västdemokratier
när det gällde att offentligen företräda de
värden som är grunden för vår kultur och

vårt sätt att leva.

På sikt fanns det skäl för optimism.
Den dag Sovjet visade intresse för en
verklig avspänning mellan öst och väst,
kunde detta tas tillvara för att söka
påskynda de processer i de östliga sam-
hällena som långsamt men säkert under-
grävde det sovjetiska systemet.

De kommunistiska ledarnas behov av
tillgång till västlig teknologi, västliga
kunskaper och västliga krediter kunde
användas för att förmå dem till att öppna
fönster i järnridån. Om folken i öst fick
möjlighet att skaffa sig självständiga kun-
skaper och egna intryck av västvärlden,
skulle det på sikt döma sovjetsystemet till
undergång — även om de kommunisti-
ska ledarna inte själva begrep det.

Men det förutsatte att man hade detta
mål i klart sikte och beslutsamt drev de
krav som steg för steg skulle tvinga
Kreml att myndigförklara folken bakom
järnridån.

Imperie på fall

Än mer grundläggande var ett par andra
saker. Man borde inte låta avspännings-
politiken förvandlas till ett medel för de
sovjetiska ledarna att bli legitimerade
inför sina egna som moraliskt och poli-
tiskt jämställda med västliga ledare. Och
inte heller fick man låta avspänningen bli
ett propagandastycke för ensidig västlig
nedrustning, politiskt eller militärt.

Idag vet vi att en sådan självmedveten
och målmedveten västlig avspänningspo-
litik fick det sovjetiska imperiet på fall i
fredliga former snabbare än kanske någon
hade vågat hoppas under 1980-talet.

Men redan långt tidigare, i slutet av

1940-talet och början på 1950-talet, medan Jarl Hjalmarson ännu var i början på sin gärning i högerpartiets ledning, hade en sådan västlig strategi skisserats av diplomaten och Rysslandskännaren George Kennan, som då gjorde sin stora insats i amerikansk utrikespolitik. Hans mästertliga artiklar i *Foreign Affairs* 1947 och 1951, som lästes världen över, bars upp av en visserligen långsiktig, men alldeles beslutsam optimism.

Kennan räknade med en utdragen, uppehållande strid, som skulle ta ett eller flera decennier för att fullbordas, men som ändå till sist skulle tillåta folken bakom järnridån att skaka av sig de onaturliga regimer som påtvingats dem. Uppenbarligen var Kennan övertygad om att hans egen generation en dag skulle få möta ett nytt Ryssland och en rad åter fria folk i Baltikum och Centraleuropa.

Jarl Hjalmarson bars av samma vision att befria Europa från kommunismens hot och kapprustningens bördor. Men det stod honom dyrt att driva dessa långsiktiga tankar i den utsatta rollen som högerledare. Detta var ju en tid när många andra politiker frestades av de vinster som i ett land som Sverige, med våra begränsade erfarenheter av den sovjetiska verkligheten, fanns att hämta genom en mjukare hållning.

I de omprövningar av vår efterkrigs-historia som trängt sig på efter 1989 har än så länge ingen samlad belysning givits av socialdemokraternas syn på det sovjetiska systemet, på lämplig svensk politik gentemot Sovjet, och på hanteringen av samrådet med oppositionen.

”

Taktiken var alltså klar; de som ville ställa Sovjet till svars för grova övergrepp skulle utmålas som krigs-farliga militarister.

”

Mitt intryck är emellertid att man kan urskilja tre huvudströmningar inom socialdemokratien.

En riktning — med Rickard Sandler, Karl Ward och Ragnar Casparsson som mest kända namn — hade betydande förståelse för behovet av klara markeringar från det alliansfria Sverige av var vi i grunden hörde hemma i striden mellan öst och väst.

En annan riktning, med all sannolikhet den dominerande, var besluten att föra kampen mot den inhemska kommunismen på arbetsplatserna och i fackföreningsrörelsen. Men man ville också gärna tro på Sovjetsystemets ”civilisatoriska framsteg” och ”välståndsskapande förmåga”. Inte heller var man främmande för att sköta delar av utrikespolitiken så att man tillvaratog olika taktiska syften på hemmaplan.

En tredje riktning, slutligen, hade genuina illusioner om förhållandena i Sovjet. Man fann det naturligt att uppmåna ockuperade grannfolk att acceptera sin ställning som sovjetrepubliker. Man såg gärna att partiet utnyttjade regerings-

maktens auktoritet till att bannlysa opponenter som hade annan mening.

Som vi alla vet dröjde det till hösten 1959 innan en större attack sattes in mot Jarl Hjalmarson. Men nyligen har vi fått veta att de inrikespolitiska kalkylerna var färdiga och formluerade långt tidigare.

En doktorsavhandling i statskunskap vid Stockholms universitet av Michael Karlsson, som publicerades för ett par veckor sedan, blottlägger de inrikespolitiska övervägandena under Catalina-affären 1952. Vad tvistefrågan den gången gällde mellan regeringen å ena sidan, Jarl Hjalmarson och Bertil Ohlin å den andra var om Sovjets nedskjutningar av DC 3:an och Catalinan skulle föras upp av Sverige i FN.

Undén ansåg att Sverige i så fall skulle "skandalisera" Sovjet på ett sätt som västmakterna säkert skulle utnyttja. Hjalmarson och Ohlin fann däremot att Sovjet borde ställas internationellt till svars för sina handlingar som ett nyttigt memento för framtiden, och att FN skulle bli meningslöst om man lät sig lamslås av kalkyler om hur andra kunde tänkas dra nytta av Sveriges självständiga ståndpunkt.

Undéns hållning föranledde Svenska Dagbladet att den 12 augusti kräva hans avgång. Detta var fem veckor före 1952 års riksdagsval, och högerpartiets ledning insåg naturligtvis riskerna i att en närstå-

ende tidning reste ett sådant krav. Det kunde lätt utnyttjas för att kasta tvivel om partiets hållning till den alliansfria politiken i allmänhet, medan tvistefrågan gällde hur Sverige bäst hävdade sina intressen mot Sovjet i en enskild fråga.

Därför besvarade Jarl Hjalmarson Erlanders angrepp endast med att hänvisa till att högerpartiet inte bestämde över Svenska Dagbladet — ett nog så sant påstående. Saken försvann därmed från valrörelsens centrum.

Men inför den avslutande partiledardebatten i radio den 8 september fick Erlander ett brev från Hjalmar Mehr, suppleant i partistyrelsen och socialdemokraternas ledare i Stockholms stad, som sade sig tala för hela valledningen i huvudstaden när han presenterade sina taktiska idéer inför slutspurten i valkampen.

Mehr ville att Erlander skulle utnyttja debatten om utrikespolitiken till att tvinga oppositionsledarna att "tömma bägaren i botten" genom att ta avstånd från tidigare uttalanden om utrikespolitiken. Enligt Mehr måste Erlander "suggerera fram för två miljoner lyssnare en känsla av att folkpartiet och högern ändock tidigare varit opålitliga".

Mehr framhöll att han visste "hur oroliga folk — inte minst kvinnorna och de gamla — är för kriget". Det vore också värdefullt om det "parentetiskt kunde blandas in" att det kanske skulle bli två-årig värmplikt om Sverige "släppte neutralitetslinjen".

Enligt Mehr vore det en allvarlig brist om Erlander inte utnyttjade dessa trumf-kort i partiledardebatten.

Taktiken var alltså klar; de som ville ställa Sovjet till svars för grova övergrepp skulle utmålas som krigsfarliga militärister.

Nu följde Erlander inte alls Mehrs råd denna gång. Men Mehrs framstöt har betydande intresse som ett förebud om den inrikes utrikespolitik som först senare skulle slå ut i full blom i Sverige.

Det skedde som sagt på sommaren och hösten 1959 under den s.k. Hjalmarson-affären. Det var då regeringen beslöt att underkänna Jarl Hjalmarson som högerpartiets företrädare bland parlamentarikerna i den svenska FN-delegationen, sedan Hjalmarson riktat kraftig kritik mot regeringens inbjudan till Chrustjev att avlägga officiellt besök i Sverige och Chrustjev med kort kort varsel inställt besöket.

Regeringens beslut ledde till starka kontroverser om vad som var innebörden i den svenska alliansfria politiken. De motsatta synsätten konfronterades i en dramatisk interpellationsdebatt i riksdagens andra kammare den 24 november 1959.

En central fråga i den debatten kom i ett nytt ljus för bara något år sedan, när landshövding Gunnarssons neutralitetspolitikkommision lade fram sitt betänkande om Sveriges förberedelser att ta emot militär hjälp från väst.

Kommissionen noterade att Erlander i sitt interpellationssvar hävdade, att "förberedelser och överläggningar för militär samverkan med medlemmar av en stormaktsallians" var helt oförenliga med den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken. Kommissionen konstaterade att den själv

kunnat fastställa att det i själva verket gjorts ett antal sådana förberedelser och förekommit ett antal överläggningar om samverkan under Erlanders överinseende. Erlander hade följaktligen givit "en medvetet felaktig bild" av vad som förekommit i sitt interpellationssvar.

Samtidigt framgick det av kommissionens redogörelse att regeringen tidigare använt andra formuleringar när den beskrivit vilket slags västsamverkan som var oförenlig med svensk utrikespolitik. De formuleringarna hade inte stridit mot vår faktiska politik, eftersom de bara utslutit mycket långtgående former, såsom gemensamma stabsförhandlingar och gemensamma försvarsplaner, alltså sådant som enligt kommissionens undersökningar heller aldrig förekom.

Kommissionen hade ingen anledning att närmare dryfta skälen till att Erlander just hösten 1959 i kontroversen med Hjalmarson valde att för första gången vilseleda riksdagen i en så central fråga.

Men när vi idag ser tillbaka på Jarl Hjalmarsons roll i svensk utrikespolitik, kan den frågan inte undvikas. Och vi måste också fråga oss varför dessa militärpolitiska frågor över huvud drogs in i en debatt som gällde lämpligheten i att bjuda in Chrustjev till Sverige.

En del av svaret fick vi i själva verket redan för femton år sen. Då gavs för första gången inblick i regeringens tak-

tiska överväganden under Hjalmarson-affären genom Björn von Sydows doktorsavhandling med den intressanta titeln *Kan vi lita på politikerna? Offentlig och intern politik i socialdemokraternas ledning 1955-60.*

von Sydow påminner om att när Sovjet den 19 juli inställde Chrustjevs besök, så skedde det bland annat under åberopande av att svenska regeringen inte motverkat den kritik mot besöket som Hjalmarson och Ohlin framfört och som fått stöd även av några socialdemokratiska pressorgan.

Fel strid

von Sydow visar att det var Undén som den 27 juli fick regeringen med på att Hjalmarson, som nominerats av sitt parti till FN-delegationen, skulle utslutas. Undén ansåg sig också oförhindrad att omgående, utan samråd med högerpartiet, erbjuda en annan högerriksdagsman FN-uppdraget i partiordförandens ställe!

Vidare klargör von Sydow att varken Torsten Nilsson eller Sven Andersson var närvarande när dessa beslut togs. När besluten blev offentliga i september, visade det sig att den socialdemokratiska pressen inte slöt upp bakom regeringen så som partiledningen hoppats och att det blev högern som tog hem de första dagarnas debatt.

I början av november gjorde partiledningen enligt von Sydow bedömningen att man förde fel strid när debatten gällde Chrustjevs besök och Hjalmarsons utslutning ur FN-delegationen. Inför interpellationsdebatten den 24 november ville man därför föra debatten så "hårt" att

Hjalmarson icke skulle bli acceptabel som regeringsledamot i fortsättningen.

Så långt von Sydow. Men vad skulle regeringens "hårda" uppläggning innebära?

Uppenbarligen hade Erlander och hans rådgivare kommit fram till att det skulle bli svårt att övertyga svenska folket om nödvändigheten att brännmärka Hjalmarson för att han kritiserat Chrustjev-besöket. Den naturliga motfrågan var ju: kunde det verkligen vara en central del i svensk alliansfri utrikespolitik att upplåta Sverige som talartribun åt en diktator som just dragit igång en ny Berlin-kris, som just fört en förtalskampanj mot K.A. Fagerholm och hans socialdemokrater i Finland så att hans regering tvingats avgå, och som just riktat de grövsta smädelser mot Rysslands största författare, Boris Pasternak, när Svenska akademien gett honom Nobelpriset

Den utväg som Erlander och hans rådgivare valde blev därför att försöka föra över tvistefrågan till det militärpolitiska planet. Det skedde på två sätt.

Värsta försyndelsen

För det första lyfte man fram som en av Hjalmarsons värsta försyndelser, som nu till sist gjort slut på regeringens tålamod med honom, ett förslag som han påstods ha lagt fram 1952 om att "Sverige i samarbete med atlandpaktsländerna skulle befästa den danska ön Bornholm". Detta var inte alls vad Hjalmarson föreslagit, men i ett trängt läge tog man till vad man kunde hitta på.

För det andra slog man fast som en grundprincip i svensk säkerhetspolitik, att

förberedelser för samverkan med medlemmar av en militärallians var uteslutna. Detta var visserligen osant, men det behövdes för att man skulle kunna stämpla några uttalanden av Hjalmarson om vikten att förbereda bistånd västerifrån som ansvarlösa avvikelser från gällande linje.

Man noterar att inget av dessa konstgrepp återfanns i Undéns utkast till interpellationssvar. De tillkom alltså i det inrikespolitiska soppköket.

Man kan inte heller undgå att förvånas över våghalsigheten i båda leden i denna uppläggnings angreppet på Hjalmarson. Vad först gäller tesen om Hjalmarsons äventyrliga Bornholmsförslag kunde ju var och en kontrollera i riksdagsprotokollen vad Hjalmarson faktiskt sagt om Bornholm vid det återopade tillfället, i 1952 års utrikesdebatt. Man skulle då upptäcka att Hjalmarson, efter att ha pekat på Bornholms betydelse för försvaret av Skåne, framförde följande förslag: "Skulle det under sådana förhållanden inte vara naturligt, att den svenska regeringen toge kontakt med den danska för att se efter, vilka ansträngningar som kunna och böra göras för att få de svenska intressena tillgodosedda, då Danmark ordnar försvaret av denna sin ö?"

I en intervju kort efteråt förtydligade han sin tanke med dessa ord: "Är det någon som tror, att det verkligen skulle vara ett avsteg från alliansfrihetens princip, om vi träffar en överenskomst med danskarna, som gör det möjligt för dem att på fördelaktiga villkor lägga ut materielbeställningar i Sverige, avsedda för Bornholms försvar? Det är

åtgärder av detta slag saken gäller och ingenting annat."

Erlander och hans medarbetare hade naturligtvis dessa fakta klara för sig. Ändå vågade de sig på att under replikväxlingen med Hjalmarson gå ännu ett stycke längre än i det förberedda interpellationssvaret. Nu påstods Hjalmarsons inlägg 1952 ha varit ett förslag som dels måste "underställas Atlantpaktens kommando i Paris", dels innebar att Sverige "utsträckte det svenska försvaret till Bornholm".

Det finns vantolkningar som är så sanslösa att de på något sätt får sitt eget liv. Det är bara att konstatera att myten om Jarl Hjalmarsons Bornholmsäventyr inte bara överlevde Hjalmarsons egna påpekanden om fakta i målet under interpellationsdebatten, utan än idag frodas på många håll.

Även det andra ledet i Erlanders uppläggning av angreppet på Hjalmarson — tesen om omöjligheten av förberedelser för samverkan med väst — drevs mycket långt. Erlander återkom till saken två gånger under den fortsatta riksdagsdebatten för att ytterligare skärpa innebörden i sitt förberedda interpellationssvar.

Först krävde han ett klart besked av Hjalmarson att "vi inte skall göra någonting som innebär en militär förberedelse, inte vidta någon åtgärd som kan dra på oss misstankar om att ta kontakter med atlantpaktstaterna". Sedan efterlyste han

på nytt en verkligt allvarlig deklaration av Hjalmarson att denne avrådde från "varje form av förberedelse till militär samverkan med andra stater".

Detta sade alltså landets statsminister, samtidigt som han visste att Sverige i själva verket vidtagit väsentligt mer av förberedelser för västsamverkan än det han med så starka ord ville lägga Jarl Hjalmarson till last.

På kort sikt var kanske den politiska risk som Erlander tog inte så stor. Det var ju bara en mycket liten krets inom landets stats- och försvarsledning som kände till sanningen. Det var mycket osannolikt att någon av dem skulle röja den verkliga bilden för riksdagen eller allmänheten.

Sedvanlig energi

Men på längre sikt är det förödande att en regering använder sig av dessa slags metoder för att vinna en debatt som den håller på att förlora och stämpla en motståndare som den vill oskadliggöra.

Jarl Hjalmarson drev emellertid sin ståndpunkt med sedvanlig energi i riksdagsdebatten. Låt mig återge några huvudpunkter i hans anförande:

En liten demokrati, som utsätts för angrepp av en stormakt och kämpar för livet, hoppas på och räknar med de stora demokratiernas stöd och bistånd. Att säga detta klart ut ändrar ingenting i vår alliansfrihet. Rent spel och klara besked skapar respekt och förtroende.

Om den ryske regeringschefen vill hålla tal — och det vill han uppenbarligen ofta — skall inte den svenska regeringen ordna en plattform åt honom. Låt oss akta oss för varje form av alliansfrihe-

tens aktivism. Vi är varken köpare av stormaktspolitik eller säljare av någon sådan. Vår statsminister är ingen Eisenhower, inte ens en Macmillan. Om regeringen finner, att en människa är föga representativ för Sveriges utrikespolitik, därför att han lovat hävda balternas rätt att leva sitt eget liv vid ett opinionsmöte för de undertryckta folkens frihet, karakteriserar det regeringen, ingen annan.

Arbetsgivar-disponent

Antingen sammansätter regeringen FN-delegationen ur sin egen krets, ibland de människor som i allt tänker dess tankar. Då är regeringen representerad i FN men icke med säkerhet landet. Eller också vänder sig regeringen till de demokratiska partierna och begär representanter. Då är det partierna och inte regeringen som utser dem. Men att regeringen skulle plocka eller rata folk bland andra partier som vore den en arbetsgivar-disponent för hundra år sedan, det kommer bara inte på tal.

Jarl Hjalmarson påminde också om att det finns värden som aldrig dör, aldrig får dö: "Men har nu detta något med realpolitik att göra?" Ja, det har det, för såvitt realpolitik och människors rätt att forma sitt eget liv och sina barns framtid har något gemensamt, för så vitt realpolitik är något annat än kapitulation inför de fakta som våld och förtryck skapat och skapar."

Han erinrade Östen Undén om några ord som denne fällt 1940, då Sverige låg i skuggan av en annan diktatur: "En långt driven räddhåga att säga sin mening kan undergräva förtroendet för vår självständighet och neutralitet. Vi blir bäst för-

stådda genom att vid klargörandet av vår hållning visa något av Luther-anda: här står vi och kan inte annat.”

Medan detta hade varit 1940 och hade riktats mot den nazistiska diktaturen. Nu var det 1959 och en kommunistisk diktatur det gällde. Jarl Hjalmarsons påminnelse gjorde inte minsta intryck på Undén.

Vi vet — återigen genom Björn von Sydows avhandling — att den socialdemokratiska partiledningen efter riksdagsdebatten ansåg sig ha lyckats med sin avsikt att klargöra, att Hjalmarson icke var acceptabel som regeringsledamot. von Sydow anser att man också kan tolka en kommentar av Erlander till debatten så att frågan inte bara gällt Hjalmarson, ”utan hela högerens möjligheter att vara med i en regering”.

Det är skrämmande perspektiv som dras upp, när man begrundar innebörden i denna slutsats.

Vad vi säkert kan konstatera är att Erlanders medvetet felaktiga uppgifter om omöjligheten av förberedelser för bistånd bidrog till att snedvrída vår säkerhetspolitiska diskussion för lång tid framåt.

Det är förvisso sant att allt inte alltid kan sägas. Utrikespolitiska informationer som meddelats i förtroende, eller tekniska

prestanda i försvarssystem, hör till det som inte kan röjas. Det finns ett behov av sekretess.

Men centrala fakta och centrala bedömningar i ett lands grundläggande utrikes- och säkerhetspolitik måste alltid vara tillgängliga för öppen debatt och för öppet ifrågasättande. Det är det som leder till att utrikes- och säkerhetspolitiken får en demokratisk, parlamentarisk förankring. Det är det som gör att den kan stå stark i de tider då den måste stå stark, nämligen när den utsätts för påfrestningar. De synder som begåtts i det förgångna var inte bara synder gentemot de personer som drabbades, utan innebar också en försvagning av möjligheterna för Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik i känsliga lägen.

En annan viktig princip är att det som sägs alltid skall vara sant. Det gäller särskilt i grundläggande frågor för utrikes- och säkerhetspolitiken. Vi vet att främmande makter ofta känner till sanningen i alla fall.

I den fråga som var aktuell i debatten mellan Erlander och Hjalmarson — förberedelser för mottagande av militärt understöd från väst — vet vi att den sovjetiska underrättelsetjänsten och militärapparaten genom Stig Wennerström kände till allt det som statsministern förnekade inför Sveriges riksdag. Då försvågades vår utrikes- och säkerhetspolitik. Även om Sveriges riksdag vilseleddes, kände man till sanningen i den omvärld där vår politik skulle vara trovärdig.